

УДК 631.145:633(477.87)

ДИНАМІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРУПИ 01.1 (КВЕД) „РОСЛИННИЦТВО” АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Газуда М.В.

У статті подано окремі наукові трактування категорії „агропромисловий комплекс” та наведено систематизацію кодів КВЕД, які стосуються АПК, а саме: секція, підсекція, розділ, група, клас, підклас. Проаналізована динаміка середньорічного виробництва основних видів сільськогосподарської продукції в Закарпатській області за 1981-2005 роки.

Кількість бібліографічних посилань - 11; мова – українська.

Ключові слова: класифікація видів економічної діяльності, національний класифікатор України, агропромисловий комплекс, секції та підсекції, групи, класи та підкласи, основні види діяльності.

ВСТУП

Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) є складовою системи національних класифікаторів. КВЕД розроблено на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 04.05.93 р. № 326 „Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики” наказом Держспоживстандарту України від 26 грудня 2005 р. № 375 прийнято національний Класифікатор України „Класифікація видів економічної діяльності” (ДК 009:2005), який набув чинності від 01.04.2006 р.

Метою розроблення другої редакції КВЕД є приведення її у відповідність до нової редакції базової міжнародної статистичної класифікації видів діяльності NACE (Rev.1.1-2002р.) та перегляд певних позицій національного рівня класифікації.

У процесі розроблення другої редакції КВЕД було переглянуто доцільність та обґрунтованість удосконалення національного рівня КВЕД. В основу перегляду національного рівня класифікації, крім методологічних аспектів, було покладено аналіз

даних Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) щодо кількості об'єктів за видами економічної діяльності. Крім того, до другої редакції КВЕД включено європейську регламентну частину класифікації видів діяльності, терміни та визначення, які використовуються в контексті класифікації, правила визначення та зміни основного виду економічної діяльності тощо. Регламентна частина класифікації забезпечує застосування єдиної термінології, типів статистичних одиниць, правил та порядку визначення основного виду діяльності, що є передумовою зіставності та узгодженості національної статистики зі статистикою країн світового співтовариства та сприяє процесу інтеграції України до Європейського Союзу.

Дана стаття базується на методологічних засадах, принципах побудови та призначення КВЕД у контексті статистичної класифікації, яка створена як інструментарій для систематизації та групування економічної та соціальної інформації у стандартний формат, який дає змогу обробляти та аналізувати значні обсяги інформації.

Мета дослідження полягає в розкритті змісту категорії „агропромисловий комплекс” у відповідності до його складових у контексті нової редакції КВЕД. Досліджувана проблематика та

Газуда Михайло Васильович, старший викладач кафедри економіки, менеджменту і маркетингу Ужгородського національного університету, e-mail: lesya@uzh.ukrtel.net

поставлені завдання розкриваються у двох розділах. У першому розглянуто теоретичні аспекти АПК, а в другому – аналіз основних видів діяльності секції А, яка включає вирощування рослинних і тваринних природних ресурсів.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ „АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ” (АПК) У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ВИМОГ НОВОЇ РЕДАКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО КЛАСИФІКАТОРА УКРАЇНИ

У сучасній теорії ресурсного потенціалу дослідники виділяють п'ять основних видів ресурсів: трудові, природні, матеріальні, фінансові та інформаційні [1, С.16]. Враховуючи специфіку сільського господарства, де основним засобом виробництва є земля, до складу аграрного ресурсного потенціалу входять – земля, праця, виробничі фонди, фінансові та інформаційні ресурси.

АПК за своїм складом та структурою значно відрізняється від інших міжгалузевих комплексів, передусім тому, що він, як головний засіб виробництва, використовує землю, на якій вирощується сільськогосподарська продукція та сировина для виробничого та невиробничого споживання. Власне сільськогосподарське виробництво, що базується на використанні сільськогосподарських угідь, є основою розвитку переробних галузей промисловості. На думку окремих науковців АПК має такі сфери [2, С.219]:

1. промисловість, що виробляє засоби виробництва для сільського господарства;
2. власне сільське господарство;
3. галузі, зайняті транспортуванням, переробкою та збутом кінцевої продукції – сільськогосподарської сировини й продовольства.

За іншим науковим джерелом „Агропромисловий комплекс (АПК) – сукупність галузей народного господарства, зайнятих виробництвом, переробкою, зберіганням і доведенням до споживача сільськогосподарської продукції” і складається з таких основних сфер: 1) виробництво засобів виробництва для сільського господарства та його виробничого обслуговування; 2) власне сільське господарство; 3) заготівля, переробка, зберігання, транспортування і збут сільськогосподарської продукції [3, С.21].

Академік П.Т.Саблук відмічає, що „Агропромисловий комплекс – це сільське господарство в органічному поєднанні з іншими галузями економіки, які функціонують як єдине ціле. Звичайно АПК уявляють як систему, що складається з трьох сфер: виробництво і постачання АПК засобів виробництва, сільськогосподарська галузь (центральна ланка) і переробна, яка забезпечує доведення готової продукції до споживача” [4, С.161-162]. Як далі зазначає цитований науковець структура АПК загальновідома з яких, перша сфера включає: тракторне і сільськогосподарське машинобудування; машинобудування для легкої і харчової промисловості; ремонт тракторів і сільськогосподарських машин; виробництво мінеральних добрив і засобів хімічного

захисту рослин; мікробіологічна промисловість; матеріально-технічне забезпечення сільського господарства і переробної промисловості; меліорація; сільське і шляхове будівництво; житлове і культурно-побутове будівництво. Друга сфера: галузі рослинництва і тваринництва. Третя сфера: харчова промисловість, у тому числі м'ясо-молочна, борошномельно-круп'яна й комбікормова, частина легкої промисловості, заготівля, спеціалізований транспорт.

В умовах переходу до ринкових відносин, у процесі реформування сільського господарства (друга сфера) почала скорочувати обсяги виробництва і третя сфера. З цього приводу вітчизняний науковець-дослідник зазначає, що важко прогнозувати коли закінчиться відродження агропромислового комплексу України, вирішальне слово належить аграрній економічній науці.

У масштабі всієї країни агропромислова інтеграція здійснюється через формування регіональних АПК, зон, областей і районів. У системі регіональних АПК найважливіше значення має ефективне використання землі та інших засобів виробництва, від яких залежить величина ресурсного потенціалу комплексу. Це вимагає раціонального взаємозв'язку галузей і підприємств промисловості, сільського господарства, а також торгівлі по всій території країни.

Агропромисловий комплекс, за новою класифікацією видів економічної діяльності, в структурному відношенні складний і включає 2 провідні секції [5, С.14]:

• *A – сільське господарство, мисливство, лісове господарство*, тобто вирощування рослинних і тваринних природних ресурсів. Вона охоплює діяльність з рослинництва, тваринництва, лісівництва, лісозаготівлі, заготівлі лісових дикорослих продуктів і продукції розведення, мисливства та відлову тварин у природному середовищі. У секції А виділяється група 01 – сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги, а в межах цієї групи 2 класи: 01.1 – рослинництво та 01.2 – тваринництво;

• *D – переробна промисловість*, у складі якої підсекція *DA* – виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. Складовою підсекції *DA* є харчова промисловість, яка переробляє продукти рослинництва, тваринництва, або рибальства та виробляє харчові продукти і напої для споживання людьми чи тваринами, включаючи також, виробництво різних проміжних продуктів, що не є безпосередньо харчовими. Результатом цієї діяльності часто є супутні продукти вищої або меншої цінності (наприклад, шкури як продукт боєнь, або овеча шерсть як продукт вівчарства). *Виробництво харчових продуктів групується за напрямками:* виробництво м'ясної, рибної продукції, переробка фруктів та овочів, виробництво жирів, молочної продукції, переробка зерна, виробництво кормів для

тварин, напоїв та інших харчових продуктів, виробів з тютюну;

• **Підсекція DK – виробництво машин та устаткування**, в тому числі для сільського, лісового господарства та виробництва харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів.

Звідси, АПК у відповідності до класифікації видів економічної діяльності, у нашому трактуванні, набуває наступного визначення: **агропромисловий комплекс** – це, передусім, секція А, яка включає вирощування рослинних і тваринних природних ресурсів, в органічному поєднанні із секцією D – переробна промисловість та підпорядкованими їй підсекціями: DA – виробництво харчових продуктів та тютюнових виробів; DB – текстильне виробництво, виробництво одягу та виробів з хутра; DC – виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, а також із підсекцією DK – виробництво машин та устаткування для АПК.

2 ОСНОВНІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ СЕКЦІЇ А – ВИРОЩУВАННЯ РОСЛИННИХ І ТВАРИННИХ РЕСУРСІВ

У склад секції А, як уже зазначалося, важлива роль відводиться розділу 01 – сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги, який включає чотири провідні групи, а саме [5, С.14]:

- одержання продукції рослинництва (група 01.1 – „Рослинництво”);
- одержання продукції тваринництва (група 01.2 – „Тваринництво”);
- рослинництво у поєднанні з тваринництвом (група 01.3 „Змішане сільське господарство”);
- надання допоміжних послуг у рослинництві і тваринництві; облаштування ландшафту (група 01.4).

У групі 01.1 „Рослинництво” розрізняють:

- основні культури, що вирощуються, зазвичай, за річним циклом: зернові, овочі, або квіти тощо (класи 01.11 та 01.12);
- культури тривалого циклу вирощування: багаторічні насадження типу садів, виноградників, плантацій тощо (клас 01.13).

У групі 01.2 „Тваринництво” види діяльності згруповані залежно від типу тварин, а не від виду продукції (м'ясо, молоко, шкіра тощо), при цьому не виділяються окремо утримання чи випас тварин.

У групі 01.3 „Змішане сільське господарство” визначення основного виду діяльності має таку особливість: до цієї групи відносяться господарства, у товарній продукції яких частка рослинництва чи тваринництва не перебільшує 66% і тільки в разі, якщо частка рослинництва чи тваринництва перевищує 66% господарство буде класифіковане у групі 01.1 чи 01.2 відповідно. Такий підхід дає можливість уникнути частоті зміни спеціалізації господарства.

У групі 01.4 „Надання допоміжних послуг у рослинництві і тваринництві; облаштування ландшафту” класифікують надання послуг (виконання робіт) таких, як підготовка ґрунту, сівба, збирання врожаю тощо, які звичайно є складниками діяльності господарства, можуть виконуватися окремими сільськогосподарськими одиницями, що працюють на користь третіх осіб, і в такому разі є допоміжними послугами в сфері рослинництва (01.41) чи тваринництва (01.41).

Для дослідження динаміки та тенденцій середньорічного виробництва основних видів сільськогосподарської продукції в Закарпатській області за 1981-2005 рр. за групами 01.1 „Рослинництво” та 01.2 „Тваринництво”, здійснено масив розрахунків аналізованих видів сільгосппродукції (табл. 1).

Дані нижченаведеної таблиці засвідчують, *по-перше*, в усіх категоріях господарств області у 2001-2005 рр. середньорічне виробництво перевершило 1986-1990 рр. (базові) щодо виробництва картоплі на 71,2%, овочів - на 59,4, м'яса – 6,8, яєць на 3,2%. Не досягнуто рівня середньорічного виробництва базового 1986-1990 рр. стосовно вирощування зернових, плодів та ягід, винограду та м'яса (у забійній вазі).

По-друге, найбільш високі темпи середньорічного виробництва основних видів сільськогосподарської продукції на Закарпатті характерні для особистих селянських господарств (ОСГ). Зокрема, у 2001-2005 рр. в порівнянні з 1986-1990 рр. вони збільшили виробництво зернових майже у 7 разів (695,6%), картоплі у 2,7 раза (273%), овочів більш ніж у 5 разів (502,2%), м'яса (в забійній вазі) більш ніж у 1,3 раза (135,1%), молока більш ніж у двічі (202,0%), а яєць - у 2,6 раза (261,1%). За аналізованої групи основних видів сільгосппродукції ОСГ допущено відставання тільки з виробництва плодів та ягід.

По-третьє, аналогічна тенденція притаманна і щодо середньорічного зростання виробництва сільськогосподарської продукції у 2001-2005 рр. по відношенню до 1991-1995 та 1996-2000 рр. в усіх категоріях господарств (за винятком плодів і ягід, м'яса та вовни). Особисті селянські господарства, як уже відмічалось, за аналізований період нарощували виробництво сільськогосподарської продукції за винятком плодів та ягід.

По-четверте, у виробництві основних видів сільськогосподарської продукції зменшилась питома частка сільськогосподарських підприємств. Так, у 2001-2005 рр. по відношенню до 1986-1990 рр. виробництво зерна склало 30%, картоплі – 11, овочів – 6,9, плодів та ягід – 12,1, винограду – 24,5, м'яса у забійній вазі – 4,7, молока – 5,5, яєць – 0,5, а вовни – 3,3%. Вони ж зменшили виробництво більшості видів аналізованої продукції в порівнянні з 1996-2000 рр., крім вирощування картоплі, овочів, плодів та ягід.

Таблиця 1 Динаміка середньорічного виробництва основних видів сільськогосподарської продукції в Закарпатській області за 1981-2005 роки, тис. тонн*

Продукція	Роки					2001-2005 в % до:		
	1981-1985	1986-1990, (базові)	1991-1995	1996-2000	2001-2005	1986-1990, (базові)	1991-1995	1996-2000
<i>Господарства усіх категорій</i>								
Зерно**	260,1	294,9	229,4	196,3	285,5	96,8	124,4	145,4
Картопля	298,6	307,9	293,9	387,2	527,0	171,2	179,3	136,1
Овочі	124,6	128,3	110,8	109,2	204,5	159,4	184,6	187,3
Плоди та ягоди	126,6	143,1	120,2	92,6	73,4	51,3	61,1	79,3
Виноград	30,3	32,1	23,5	21,2	28,4	88,5	120,8	134,0
М'ясо (в забійній вазі)	60,7	66,0	54,3	46,3	45,1	68,3	83,1	97,4
Молоко	336,0	372,2	352,5	358,7	397,7	106,8	112,8	110,9
Яйця, млн. штук	256,7	276,8	238,6	250,2	285,7	103,2	119,7	114,9
Вовна, тонн	715	725	468	226	189,6	26,2	40,5	83,9
<i>Сільськогосподарські підприємства</i>								
Зерно**	229,3	265,3	164,8	89,8	79,6	30,0	48,3	88,6
Картопля	116,5	119,7	38,3	4,7	13,2	11,0	34,5	280,1
Овочі	85,9	88,8	29,8	5,2	6,1	6,9	20,5	117,3
Плоди та ягоди	44,4	47,9	19,8	5,3	5,8	12,1	29,3	109,4
Виноград	20,1	21,2	14,0	5,9	5,2	24,5	37,1	88,1
М'ясо (в забійній вазі)	30,7	33,8	16,2	3,8	1,6	4,7	9,9	42,1
Молоко	163,5	180,2	91,4	23,8	9,9	5,5	10,8	41,6
Яйця, млн. штук	82,0	167,7	40,6	30,7	0,8	0,5	2,0	2,6
Вовна, тонн	606	571	305	56	18,6	3,3	6,1	33,2
<i>Особисті селянські господарства</i>								
Зерно**	30,8	29,6	64,6	106,5	205,9	695,6	318,7	193,3
Картопля	182,1	188,2	255,6	382,5	513,8	273,0	201,0	134,3
Овочі	38,7	39,5	81,0	104,0	198,4	502,2	244,9	190,8
Плоди та ягоди	82,2	95,2	100,4	87,3	67,6	71,0	67,3	77,4
Виноград	10,2	10,9	9,5	15,3	23,2	212,8	244,2	151,6
М'ясо (в забійній вазі)	30,0	32,2	38,1	42,5	43,5	135,1	114,2	102,3
Молоко	172,5	192,0	261,1	334,9	387,8	202,0	148,5	115,8
Яйця, млн. штук	174,7	109,1	198,0	219,5	284,9	261,1	143,9	129,8
Вовна, тонн	109	154	163	170	171	111,0	104,9	100,6

*Розраховано за статистичними даними: [6, С.148, 158]; [6, С.152-154, 160]; [8, С.116, 134]; [9, С.172, 173, 19]; [10, С.181, 182, 192, 200]; [11, С. 29, 30].

**У вазі після доробки.

ВИСНОВКИ

У статті подана класифікація видів економічної діяльності (КВЕД), яка є складовою системи національного Класифікатора України в новій редакції. Всебічно проаналізовано структуру агропромислового комплексу за новою класифікацією видів економічної діяльності та подано визначення категорії „агропромисловий комплекс” у відповідності до КВЕД. Важлива увага приділена аналізу секції А в розрізі основних видів діяльності.

У рамках однієї статті, зрозуміло немає можливості всесторонньо розкрити проблеми діяльності інших секцій D – переробна промисловість та окремих підсекцій, груп, класів і підкласів, які стосуються агропромислового комплексу. У подальшому дослідження у цих складових КВЕД нами будуть продовжені.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фонотов А.Г. Ресурсный потенциал. – М., 1985. – 152с.
2. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник/За ред. В.В.Ковалевського, О.Л.Михайлюк, В.Ф.Семенова. – 7-е вид., стер. – К.: Знання, 2005. – 350с.

3. Економічна енциклопедія у трьох томах. Т.1./Ред.кол.: ...С.В.Мочерний (відп.ред.) та ін. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2000. – 864с.
4. Саблук П.Т. Розвиток земельних відносин в Україні. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 396с.
5. Класифікація видів економічної діяльності. ДК009:2005/Національний класифікатор України. – К.: Держспоживстандарт України, 2005. – 191с.
6. Народне господарство Закарпатської області в 1985 році. Статистичний збірник/Закарпатське обласне управління статистики. м.Ужгород, 1986. – 202с.
7. Народне господарство Закарпатської області в 1990 році. Статистичний збірник/Закарпатське обласне управління статистики. м.Ужгород, 1991. – 219с.
8. Закарпаття'2001. Статистичний щорічник. Ужгород, 2002. – 521с.
9. Закарпаття'2004. Статистичний щорічник. Ужгород, 2005. – 640с.
10. Статистичний щорічник: Закарпаття за 2005 рік/Головне управління статистики у Закарпатській області. Ужгород, 2006. - 591с.
11. Сільське господарство Закарпаття у 1990-2005 роках. Статистичний збірник. Ужгород, 2006. – 62с.